

Inledning till temavisning

Kvinnohistoria

Gymnasium

Kvinnan har spelat många olika roller under historiens gång och synen på kvinnan har också varierat över tid. Under visningen på Armémuseum möter ni ett antal kvinnor ur historien. Det är kvinnor som följt med sina män ut i krig, kvinnor som själva försörjt sig på krig och kvinnor som stannat kvar hemma och upprätthållit statsfunktionerna när männen blivit inkallade.

I det gamla bondesamhället hade männen och kvinnorna sina självklara roller inom jordbruket. Med 1600-talets samhällsomvandling skapades nya arbetstillfällen vilket gav männen nya möjligheter medan kvinnan ofta ställdes åt sidan. När männen drog ut i krig övertog kvinnan ofta mannens arbete och höll igång produktionen. Fick kvinnan fortsätta med det arbetet när männen kom hem efter en tid krig? Vad hände med kvinnan och hennes försörjning om mannen inte kom hem igen och kvinnan blev änka? Vilka yrken kunde kvinnor ha under 1600-talet? På Armémuseum berättar vi om kvinnans situation, samhällsställning och yrkesmöjligheter under 1600-talet.

Den traditionella bilden av kvinnan i krig är ofta som offer och den stämmer till en viss del. Fortfarande idag används våldtäkt som vapen i krig. Under 30-åriga kriget följde många kvinnor med i trossen som hustrur, marketenterskor eller prostituerade. Varför följde kvinnorna med ut i kriget? Hur såg livet ut för de kvinnor som var med i fält? Hur påverkades civilbefolkningen som främst består av kvinnor och barn? I utställningarna får ni möta kvinnor i fältlägren och se hur civilbefolkningen drabbades av krigets baksidor.

Under 1600-talet ansågs kvinnor mindre begåvade än män. Drottning Kristina var den första regerande kvinnan i Sverige sedan medeltiden. Som Gustav II Adolfs enda barn uppfostrades hon som en manlig regent och ansågs vara okvinnlig. Hur var drottning Kristina som regent och varför valde hon att abdikera?

I Karl den XI indelta armé skulle även soldathustrun mönstra och godkännas av kaptenen. Kvinnans uppgift var att hålla ställningarna hemma på soldattorpet i krigstid och hennes ställning var stark. Ändå riskerade hon att hamna på gatan om hennes man dog. I utställningarna får ni se hur ett soldattorp kunde se ut och ni får reda på vad uttrycket konservera änkan betyder.

Under stora nordiska kriget led befolkningen i Sverige av missväxt och pest. Efter Karl XII nederlag i Poltava blev många män och kvinnor krigsfångar i Ryssland. Livet var svårt även för de som lyckades ta sig hem till Sverige igen. I stormaktstidens slutskede finns berättelser om kvinnor som stöttar sina skadade hemvändande män men också exempel på kvinnor som väljer att själva ta sig en manlig roll och delta i kriget.

Med industrialismen inträde förändrades samhället i grunden och därmed också kvinnans roll. 1858 kunde ogifta kvinnor bli myndiga vid 25 års ålder men först efter att ha lämnat in en anmälan till domstolen. Giftna kvinnor var omyndiga och mannen bestämde över henne. Samtidigt växte kvinnorörelsen fram med nya krav på rättigheter.

Första världskriget drabbade svenska folket i form av försörjningsproblem. Då kvinnorna hade ansvaret för mathållningen i hemmen var detta särskilt kännbart för dem. Många kvinnor deltog i demonstrationer som ordnades både för att kräva mat och för att försöka få slut på våldet.

Med parollen en man – en röst – ett gevär bidrog införandet av den allmänna värnplikten till att alla män fick rösträtt 1909. Att kvinnan skulle få rösträtt ansågs däremot otänkbart då de sågs som politiskt omogna. Först 1921 infördes allmän rösträtt som inkluderar kvinnor. Under mellankrigstiden genomfördes en mängd sociala reformer som på många sätt gagnade kvinnorna. Under visningen får ni reda på vilka argument som användes för att förespråka kvinnlig rösträtt och hur de sociala reformer som sedan infördes påverkade kvinnornas situation

Under andra världskriget var uppemot 400 000 män inkallade i beredskap vid samma tillfälle. Kvinnor fick inte göra militärtjänst men många kvinnor ville ändå göra något för Sverige. En mängd frivillighetsorganisationer bildades och medlemsantalet var uppe i flera hundra tusen. Vad gjorde kvinnorna för att hjälpa till och hur kunde föreningslivet påverka kvinnornas tillvaro? På Armémuseum kan ni se exempel på vad medlemmar ur Svenska Lottakåren gjorde.

När männen var inkallade behövdes kvinnan på arbetsmarknaden och allt fler kvinnor började förvärvsarbete och ta över uppgifter som tidigare ansetts typiskt manliga. Samtidigt hade kvinnan kvar sin roll som mor och husmor vilket gjorde att de måste dubbelarbeta. Även ransoneringarna speglar tidens könsroller. Vilka

manliga yrken tog kvinnorna över? Vad kunde finnas på menyn när ransoneringskuponger styr inköpen? Vilka varor fick mannen större ranson av än kvinnan? I utställningarna finns föremål som var vanliga i det civila livet under andra världskriget.

Efter andra världskrigets slut fanns ett ökat behov av arbetskraft och kvinnan blev kvar i yrkesroller som tidigare setts som manliga. När kalla krigets kapprustning och terrorbalans hotade återgick idealet till kärnfamiljen där kvinnan skulle stanna hemma med barn och hushållsarbete. Vi berättar om hur rädslan för den frigjorda kvinnans sexualitet kopplas samman med rädslan för kärnvapen.

Under 1900-talet har kvinnan stegvis blivit mer aktiv i det svenska försvaret. 1989 blev försvarets alla yrkesgrenar öppna för kvinnor. Värnplikten var dock fortfarande frivillig för kvinnor. Idag har värnplikten tagits bort och ersatts av en frivillig militär utbildning. Totalförsvarsplikten finns dock kvar om försvarsberedskapen kräver det. Då ska samma skyldighet att mönstra och göra civil eller militär värnplikt gälla både män och kvinnor. På Armémuseum kan ni se den första uniformen för kvinnor och fundera på hur man ser på kvinnans roll i försvaret idag.

Diskussionsfrågor till temavisning Kvinnohistoria

Gymnasium

Det finns knappast någon process där inte en kvinna varit orsak till striden.
Skalden Juvenalis, 100-talet e Kr.

*Det är kvinnan bakom allt
mannen jämt har hon befallt,*
sjöng Enst Rolf 1927.

Man föds inte till kvinna, man blir det.
Simone de Beauvoir, 1949

*En ensam kvinna är bara en slav
men tusen systrar kan ställa krav.*
Suzanne Osten och Margareta Garpe, 1974

Efter visningens slut föreslår vi att ni slår er ner i vårt Marketenteri på plan två och diskuterar följande frågor. Förbered gärna svaren i skolan eller fortsätt diskussionen där!

- 1.** Vilken roll spelar kvinnor i dagens krig och konflikter (som mödrar, fruar eller stridande)?
- 2.** Vad betyder krig och konflikter för kvinnor i Sverige idag (kvinnlig försvarsminister, kvinnliga krigskorrespondenter)?
- 3.** Hur har kvinnans roll förändrats över tid – kopplad till krig och konflikter?